

КОРЕЛЯЦІЯ СПОЛУЧНИКІВ І ПРИЙМЕННИКІВ В ОДНОРІВНЕВІЙ ТРАНСПОЗИЦІЙНІЙ ПАРАДИГМІ

Схарактеризовано парадигматичну синонімічну кореляцію сполучників і прийменників; виокремлено типи транспозиційної конденсації в парадигмі складне речення → просте ускладнене речення, описано транспозиційну однорівневу парадигму в системі складного речення.

Ключові слова: пропозиційний предикат (предикат предикатів), сполучник, прийменник, складне речення, просте ускладнене речення, транспозиційна однорівнева парадигма, пропозиційні предикати-парадигми матичні синоніми, пропозиційні предикати-синтагми матичні синоніми, експліцитні маркери транспозиції, імпліцитні маркери транспозиції.

Постановка проблеми. Дериваційна парадигма речення дотепер перебуває в колі інтересів дослідників, чому сприяє складність речення як синтаксичної одиниці-конструкції з рівневою організацією і сучасний розвиток функційної граматики. Детальне вивчення трансформаційного типу дериваційної парадигми, зокрема природи кореляції сполучників і прийменників як виразників пропозиційних предикатів з огляду на їхню роль у процесах транспозиційної конденсації поглиблює аналіз процесів семантичного ускладнення речень-дериватів, обґрунтовує встановлення типів парадигматичних відношень у межах транспозиційної однорівневої парадигми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливими для аналізу кореляції сполучників і прийменників в однорівневій транспозиційній парадигмі є ідеї І.Р. Вихованця щодо модифікаційних і транспозиційних типів дериваційної парадигми [2, 165 – 173], А.П. Загнітка щодо функційності в синтаксисі, зокрема про лінійно-позиційну функційність речення, типологічні вияви семантичної функційності та структурної функційності [7, 19 – 36], оригінальні розвідки К.Г. Городенської, присвячені комплексному аналізу сполучників української літературної мови [3] і дериваційній природі синтаксичних одиниць [4], слугували одним з підґрунть наших узагальнень. Цінними є теоретичні напрацювання й узагальнення А.П. Грищенка [5], А.П. Загнітка про статус, структуру і функції складного речення, природу складносурядного та складнопідрядного речень [6, 131 – 238], М.В. Мірченка про дериваційну парадигму речення [11, 55 – 61], В.І. Кононенка про синтаксичну синонімію [9]. Важливими для дослідження є спостереження, висновки й узагальнення Р.О. Христіанінової над формально-синтаксичною і семантико-синтаксичною організацією складнопідрядних речень і явищами синхронної перехідності у сфері згаданих конструкцій [13], Л.В. Шитик щодо синхронної перехідності синтаксичних одиниць, зокрема виявів внутрішньорангової спільнокатегорійної синхронної перехідності різнокатегорійного синкретизму в складному реченні [14] та ін.

Мета статті – обґрунтувати синонімічну кореляцію сполучників і прийменників в однорівневій транспозиційній парадигмі. Для досягнення поставленої мети сформульовано **завдання**: схарактеризувати парадигматичну синонімічну кореляцію сполучників і прийменників; виокремити типи транспозиційної конденсації в парадигмі *складне речення* → *просте ускладнене речення*, описати транспозиційну однорівневу парадигму в системі складного речення.

Складне речення є багаторівневою синтаксичною одиницею, яку характеризують відношення між його частинами. Власне-семантичні і власне-синтаксичні відношення мають універсальний характер, тоді як типи семантико-синтаксичних відношень визначають способи виділення семантичних функцій частин складного речення у певній мові.

Трансформації власне-семантичних відношень у семантико-синтаксичні бувають трьох видів: трансформація комунікативного виділення семантичної функції одного з елементарних речень (і відповідно комунікативного послаблення семантичної функції другого елементарного речення) у складнопідрядному реченні (однобічні семантичні відношення причинові, наслідкові, умовні, відповідності, тотожності, темпоральні), трансформація синтезу двох або більше власне-семантичних

відношень і витворення на цій базі нових семантико-синтаксичних відношень у складнопідрядному реченні (витворюються цільові, допустові й порівняльні відношення), трансформація конд енсації темпоральних і модально-пропозитивних відношень у формально-граматичні означальні, об'єктні (з різновидом суб'єктно-об'єктних) і просторові. При трансформації конденсації відношення мають поверхневіший характер, становлячи проміжну ланку між семантико-синтаксичним і формально-граматичним рівнями: вони більш семантизовані, ніж формально-граматичні зв'язки, і менш семантизовані, ніж семантико-синтаксичні відношення [12, 144 – 145]. Згадані три види трансформацій властиві не лише з формально-граматичного погляду складнопідрядному реченню, але й складносурядному та безсполучниковому з недиференційованим типом синтаксичного зв'язку Відмінності у вираженні трансформації власне-семантичних відношень у семантико-синтаксичній структурі зазначених одиниць зумовлені впливом формально-граматичної структури, зокрема засобами вираження синтаксичного зв'язку і лексико-граматичного оформлення предикативних частин.

Сполучники як первинні виразники семантики відношень складного речення виконують дві граматичні функції, зумовлені характером зв'язків і відношень, якими поєднані синтаксичні одиниці у двох ярусах речення: формально-синтаксичному та семантико-синтаксичному [3, 17]. Складнопідрядне речення має ширший транспозиційний потенціал при утворенні простого ускладненого речення. К.Г. Городенська наголошує на проблемі функціональної спеціалізації одних сполучників і широких транспозиційних перспективах інших, співвідношенні первинних і вторинних семантико-синтаксичних функцій сполучників і визначає три специфічні риси семантико-синтаксичної типології підрядних сполучників за ознакою закріпленості/ незакріпленості їх за певною семантико-синтаксичною функцією: 1) за ступенем функціональної спеціалізації, тобто закріплення сполучника за певним типом семантико-синтаксичного відношення, підрядні сполучники належать загалом до слабо спеціалізованих, тобто мають здатність до транспонування в інші семантико-синтаксичні сфери, крім своєї первинної; 2) підрядні сполучники в межах своєї семантичної групи не виявляють послідовності і в реалізації первинної для них семантико-синтаксичної функції, оскільки один-два сполучники виходять за межі функціональної сфери цієї семантичної групи. До них належать допустові, пояснювально-ототожнювальні, наслідкові, цільові, які можуть вказувати на об'єктні семантико-синтаксичні відношення, означальні і кількісні формально-синтаксичні відношення; 3) питома вага поліфункціональних підрядних сполучників висока, причому є цілі семантичні групи сполучників. Крім своєї власної семантико-синтаксичної функції, вони виконують ширше чи вужче коло вторинних, або транспозиційних, семантико-синтаксичних функцій. До них належать порівняльні, умовні, часові та інші сполучники, причому кожна група виявляє специфіку в реалізації своєї транспозиційної перспективи [3, 90 – 95]. Складність граматичної взаємодії сурядних сполучників і прийменників, на її думку, полягає в тому, що в процесі згорання другої сурядної частини сурядний зв'язок, яким вона поєднувалася з першою, замінюється підрядним зв'язком прилягання, за допомогою якого пов'язується прийменниково-іменниковий компонент, що представляє згорнену сурядну частину, з предикативним ядром незгорненої сурядної частини [3, 117].

Визначають різний статус пропозиційних предикатів та їх функційних еквівалентів щодо трансформацій елементарних речень у семантично складну конструкцію. Найменших змін зазнають елементарні речення при утворенні складних речень за допомогою сполучників. Сполучники зберігають синтаксичну якість речень як із формально-граматичного, так і семантичного боку, тому вони виступають зв'язковими засобами I рангу. На противагу сполучникам прийменники перетворюють одне з елементарних речень у адвербіалізований субстантив і разом з ним складають аналітичні прислівники, тобто надають елементарному реченню форми члена речення і синтаксеми. Тому вони є зв'язковими засобами II рангу. Зв'язкові дієслова викликають найбільші зміни у формально-граматичній структурі обох елементарних речень, перетворюючи кожне з них у член речення і синтаксему, тобто за наявності зв'язкових дієслів відбуваються найбільші зміни (редукція) компонентів, а тому вони є зв'язковими засобами III рангу. Вони охоплюють не всі семантичні відношення, що реалізує пропозиційний предикат, а лише поєднують елементарні речення, репрезентовані субстантивом, із функціями «загальна зумовленість – наслідок», «причина-наслідок», «темпоральна функція – наслідок» [12, 90 – 91].

Виділяємо три ступені семантико-синтаксичної трансформації власне-семантичних

відношень у транспозиційній парадигмі складного речення: 1) виникають однобічні семантико-синтаксичні відношення; 2) нові нетотожні власне-семантичним семантико-синтаксичні відношення, які витлумачуємо як синкретичні семантико-синтаксичні відношення, оскільки вони ґрунтуються на двох власне-семантичних відношеннях; 3) формально-семантичні відношення, що є результатом взаємодії семантико-синтаксичних відношень і особливостей формально-граматичної структури речення (атрибутивні, приховані темпоральні тощо), тобто зумовлені природою загальнокатегорійних значень предикатів і їхніх аргументів.

З огляду на різний ступінь синтаксичної трансформації визначаємо, услід за І.Р.Вихованцем, сполучники як пропозиційні предикати (предикати предикатів) I рангу, прийменники і дієслова - зв'язки як граматичні функційні еквіваленти пропозиційних предикатів, зокрема прийменники – пропозиційні предикати II рангу, дієслова-зв'язки – пропозиційні предикати III рангу. Між предикатами предикатів I і II рангу спостерігаємо синонімічні відношення, що уможлиблюють процеси транспозиційної конденсації в однорівневій парадигмі *складне речення* → *просте ускладнене речення*, коли базовим, вихідним, реченням є складнопідрядне, складносурядне речення, рідше безсполучникове складне речення з недиференційованим зв'язком між частинами.

Предикати предикатів у межах одного рангу перебувають між собою в синонімічних відношеннях, що зумовлює їхню взаємозаміну без зміни семантико-синтаксичного відношення, а лише з акцентуванням на певних відтінках синтаксичної семантики. Вони функціонують у формально-граматичній структурі одного типу. Пор.: *Не пам'ятаю, що я сказав робітникам, **та** вони не звернули на мою знахідку особливої уваги...* (Р.Іванчук) і *Не пам'ятаю, що я сказав робітникам, **але/ а/ проте/ однак/ зате** вони...;* *А коли яблука падають додола, то серед вибитої і стоптаної трави лежать, як маленькі воскові святощі...* (Є.Гуцало) і *Відтоді як/ з того часу як/ від того часу як/ після того як/ як тільки* яблука падають додола, то...

Г.О.Золотова зауважує, що рубрикація різновидів значень не розчиняється в лексичній суб'єктивній безкінечності тому, що лексико-семантичні розряди в основних моделях, крім синтагматичних характеристик, спираються на парадигматичні ряди синонімічних моделей, що обмежують ділення реальним набором синтаксичних форм, закріплених за певним значенням [8, 181]. А.П. Грищенко, аналізуючи зіставно-протиставні відношення в складносурядному реченні, говорить про інваріантні і варіантні особливості відношень. Інваріантність забезпечується поєднанням абстрагованого від індивідуальних, специфічних значенневих нашарувань основного відношення і таких одиничних формальних засобів, які, крім вираження основного відношення, здатні виступати також і в спеціальних випадках [5, 180 – 181]. А.П. Загнітко наголошує, що кожен окремий сурядний або підрядний сполучник має свою граматичну семантику, свої, незалежні від вживання, категорійні властивості. У межах кожного окремого сполучника всі його значення закономірно пов'язані і взаємопередбачені його синтагматикою і парадигматикою [6, 135].

Виділяємо пропозиційні предикати-парадигматичні синоніми – це предикати предикатів I і II рангу, які перебувають між собою у відношеннях транспозиційної синонімії – виражають одне семантичне відношення і семантичною валентністю відкривають дві позиції, що заповнюють елементарні речення як репрезентанти двох сигніфікативних ситуацій – онтологічних дій, станів і процесів. На семантико-синтаксичному рівні за з'єднання двох ситуацій обидві можуть бути представлені в розгорнутому вигляді при предикатах предикатів I рангу і одна виступати базовою, а інша бути згорнутою при предикатах предикатів II рангу. Напр.: *Мені гірко, що так трапилося, **та** в стократ буде прикріше, **якщо** хтось не повірить цьому моему зізнанню.* (Р.Іванчук); *Аналогія належить до явищ психологічного порядку, однак цього ще недосить, **аби** відрізнити її від фонетичних змін, бо останні також можна розглядати як психологічні* (Ф.де Сосюр) → *Аналогія належить до явищ психологічного порядку, однак цього ще недосить **для** відрізнення її від фонетичних змін...;* *Хлопець прийшов з **батьком** до школи* ← *Хлопець прийшов до школи, **і** **батько** прийшов до школи;* *Діти, **крім** Іванка, малювали пташок* ← *Діти малювали пташок, **але** Іванко пташок не малював.* У

безсполучниковому складному реченні з недиференційованим зв'язком між частинами (з різнотипними частинами) предикат предикатів I рангу є імпліцитним, а в дериваті (простому ускладненому реченні) його корелят, предикат предикатів II рангу, є експліцитним. Напр.: *Він*

Богом був. І він створив свій світ. І одвернувся: все було погано (Л.Костенко) → І одвернувся, бо/

тому що/ оскільки/ адже/ через те що/ унаслідок того що/ позаяк все було погано → І одвернувся внаслідок поганості всього/ через поганість всього.

Пропозиційні предикати-синтагматичні синоніми – це предикати предикатів, що мають однакову граматичну спеціалізацію, належать до одного рангу, які виражають одне семантичне відношення та в семантико-синтаксичній структурі речення мають синонімічні відповідники, що різняться семантичними або семантико-стилістичними відтінками. Напр.: *Якби хто коли сказав Доці, що вона легко може зважитися на таке — була би тому висмикала жмут волосся з голови прилюдно (М.Матіос) і Якищо/ коли/ як/ тільки / якищо тільки хто коли сказав...*

Пропозиційні предикати II рангу у формально-граматичній структурі речення репрезентують процеси транспозиційної конденсації, коли на основі складного речення виникає просте ускладнене. Результати транспозиційної конденсації безпосередньо залежать від семантичних відношень між частинами складного речення. Логічні чи темпоральні прийменники відповідної граматичної семантики як виразники згаданих предикатів предикатів функціонують у структурі детермінантних другорядних членів речення, прислівних другорядних членів (придієслівних та присустановивних). У сфері прийменника Г.С. Балабан виділяє за особливостями вияву критеріїв препозиціоналізації одиниць два функційні типи: власне-прийменники і функціональні еквіваленти прийменників, до складу яких уходять форми та сполуки, зрідка (або okazіонально) вживані в ролі прийменників. Просторові об'єднують семантичні підгрупи напрямку руху, шляху руху, локальності. Темпоральні мають 5

семантичних підгруп: часткової одночасності; часової наступності; часової попередності; проміжного відтинку часу; одночасності. Відповідно до типів логічних відношень виокремлено 12 типів семантичних підгруп логічних прийменників зі своїми мікрогрупами: 1) причини з мікрогрупами а) негативної причини, б) причини-перешкоди, в) результативної причини, г) імперативної причини, г) причини-винагороди, д) причини-обґрунтування; 2) мети з мікрогрупами а) власне-мети, б) присвяти; 3) умови; 4) допустовості; 5) відповідності; 6) соціативності з мікрогрупами а) власне-соціативного значення, б) соціативності – неподільного зв'язку, в) соціативності – способу дії, г) соціативності – керівництва, командування, заступництва, г) співвияву, співіснування, д) внутрішньої локалізації;

7) обмежувальної або уточнювальної семантики, супровідних обставин з мікрогрупою причетності; 8) підстави, опори; 9) порівняння; 10) способу дії; 11) об'єктних відношень; 12) способу дії – атрибутивності [1, 6 – 14]. Така семантична розгалуженість прийменників зумовлена динамічними процесами в граматичній системі мови і її прагненням до симетрії семантики й засобів її представлення у структурі речення, адже прийменники, на відміну від сполучників, представляють глибший рівень

трансформаційної конденсації. Сполучники, виконуючи первинні й вторинні, транспозиційні, функції спричиняють розширення реєстру своїх граматичних корелятів.

Грамматична природа складного речення уможливорює виокремлення маркерів транспозиційних процесів, якими в складносурядному і складнопідрядному реченнях є експліцитні пропозиційні предикати-парадигматичні синоніми, що виконують формально-граматичну й семантико-синтаксичну функцію відповідно до природи свого формально-граматичного репрезентанта – сполучника чи прийменника. У базовому безсполучниковому складному реченні маркер транспозиційних процесів є імпліцитним, а в дериваті його корелят експліцитний. А.П. Загнітко зазначає, безсполучникові складні речення – це поєднання частин у динамічному аспекті, коли частини вступають у семантичні відношення, що набувають викінченості у сполучниковому типі зв'язку [6, 138]. Їхню функцію комплексно виконує лексичне наповнення предикативних частин, їхні граматичні характеристики й порядок розташування у структурі речення. У складних реченнях з експліцитними маркерами семантичні відношення можуть бути виражені симетрично й асиметрично, їхнє розуміння є більш чітким і однозначним. Симетрично відношення виражені за умови, що сполучник підрядності або сполучник сурядності виконує первинну функцію, асиметричне вираження спостерігаємо за умови виконання сполучником вторинної функції. За імпліцитного маркера семантичні відношення допускають варіантність у потрактуванні в межах семантичного інваріанта. Прийменники як пропозиційні предикати II рангу репрезентують процеси

трансформаційної конденсації і виражають семантико-синтаксичні відношення в комплексі з відмінковою формою. Тому їх витлумачуємо як експліцитно-імпліцитні маркери транспозиції.

Розмежовуємо такі типи кореляцій між предикатами предикатів I і II рангу в транспозиційній конденсації відповідно до граматичної природи вихідного складного речення:

а) складносурядний тип – його різновиди формують складносурядні речення з відповідними семантичними відношеннями між частинами і граматичними засобами: напр., складносурядні речення з єднальними, протиставними сполучниками тощо. Транспозиційна кореляція маркерів – експліцитна – експліцитно-імпліцитна.

б) складнопідрядний тип – його різновиди формують складнопідрядні речення з відповідними семантичними відношеннями між частинами і граматичними засобами, напр.: причинові, наслідкові, часові, умовні, цільові тощо. Транспозиційна кореляція маркерів – експліцитна – експліцитно-імпліцитна.

в) синкретичний тип, що об'єднує сурядно-підрядний і підрядно-сурядний типи синкретичного синтаксичного зв'язку у складному реченні (сполучниковий підтип), а також недиференційований синтаксичний зв'язок у безсполучниковому складному реченні (безсполучниковий підтип) – предикативні частини мають відповідно ознаки граматичної рівноправності/ нерівноправності, а семантичні відношення представлені в модифікованому вигляді і є асиметричними тим засобом, що їх репрезентують. К.Г. Городенська виокремлює сполучники сурядності-підрядності, які виражають синкретичний сурядно-підрядний зв'язок, і підрядності-сурядності як виразники підрядно-сурядного зв'язку. Перші представлені пояснювально-отожнювальними сполучниками *тобто, себто, цебто, або, чи, сиріч*, які модифікують семантичне відношення тотожності, виражаючи те саме значення, але різними формально-синтаксичними засобами, і протиставними сполучниками, які одночасно виражають семантичні протиставні і семантико-синтаксичні допустові відношення. Сполучники підрядності-сурядності ґрунтуються на семантико-синтаксичному відношенні тотожності як співвідношенні загального і конкретного, цілого і частини і представлені пояснювально-з'ясувальними *а саме, отже*, та акцентовано-виокремлювальними *особливо, насамперед, передусім, надто* тощо [3, 38

– 45]. Р.О. Христіанінова, спираючись на сполучні засоби, виокремлює пояснювальні, часово-зіставні, умовно-зіставні й допустово-зіставні семантико-синтаксичні різновиди підрядно-сурядних речень. На основі сполучників сурядності-підрядності вона виділяє також сурядно-підрядні складні речення [13, 285 – 289]. Транспозиційна кореляція маркерів – експліцитна – експліцитно-імпліцитна (у сполучниковому підтипі) та імпліцитна – експліцитно-імпліцитна (у безсполучниковому підтипі).

О.В. Кульбабська зазначає, що вторинні предикатами, виразники вторинної предикації, не становлять самостійного елементарного речення у структурі синтаксичного деривата, а є лише окремим його сегментом, корелюючи на денотативному рівні з побічною ситуацією та репрезентуючи потенційні предикатно-суб'єктні відношення. Вторинна предиката не має самостійного модально-часового виміру й виражає модально-часові значення відносного характеру часткової персональності. Вона відзначає, що маркерами вторинних семантико-синтаксичних відношень у сучасній українській мові слугують: прийменники у сполученні з відпредикатними іменниками, сполучники та зв'язкові дієслова, які розглядає як пропозиційні предикати з темпоральною, причиново-наслідковою, допустовою та ін. валентністю, а також лексичне значення деяких синтаксем і контекст [10, 246 – 248].

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. У транспозиційній парадигмі складного речення є три ступені семантико-синтаксичної трансформації власне-семантичних відношень: 1) виникають однібічні семантико-синтаксичні відношення; 2) нові нетотожні власне-семантичним синкретичні семантико-синтаксичні відношення; 3) формально-семантичні відношення.

У трансформаційній однорівневій парадигмі сполучники потрактуємо як пропозиційні предикати (предикати предикатів) I рангу, прийменники і дієслова-зв'язки як граматичні функційні еквіваленти пропозиційних предикатів, зокрема прийменники – пропозиційні предикати II рангу, дієслова-зв'язки – пропозиційні предикати III рангу. Між предикатами предикатів I рангу і II рангу наявні синонімічні відношення, що уможливають процеси транспозиційної конденсації в однорівневій парадигмі *складне речення* → *просте*

ускладнене речення.

Виділяємо пропозиційні предикати-парадигматичні синоніми і пропозиційні предикати-синтагматичні синоніми. Перші – це предикати предикатів I і II рангу, які перебувають між собою у відношеннях транспозиційної синонімії – виражають одне семантичне відношення і семантичною валентністю відкривають дві позиції, що заповнюють елементарні речення як репрезентанти двох сигніфікативних ситуацій – онтологічних дій, станів і процесів. Пропозиційні предикати-синтагматичні синтаксичні синоніми – це предикати предикатів, що мають однакову граматичну спеціалізацію, належать до одного рангу, які виражають одне семантичне відношення і в семантико-синтаксичній структурі речення мають синонімічні відповідники, що різняться семантичними або семантико-стилістичними відтінками. Пропозиційні предикати-парадигматичні синтаксичні синоніми у формально-граматичній структурі речення виражають процеси транспозиційної конденсації, коли на основі складного речення виникає просте ускладнене речення внаслідок взаємодії парадигматичної трансформації й синтагматичного вираження певних ситуацій позамовно і дійсності, об'єднаних семантичною валентністю пропозиційного предиката чи його функційного еквівалента.

Відповідно до граматичної природи вихідного складного речення диференціюємо типи кореляцій предикатів предикатів I рангу і предикатів предикатів II рангу у транспозиційній конденсації: а) складносурядний тип з транспозиційною кореляцією маркерів – експліцитна – експліцитно-імпліцитна; б) складнопідрядний тип з транспозиційною кореляцією маркерів – експліцитна – експліцитно-імпліцитна; в) синкретичний тип, що об'єднує сурядно-підрядний і підрядно-сурядний типи синкретичного синтаксичного зв'язку в складному реченні (сполучниковий підтип), а також недиференційований синтаксичний зв'язок у безсполучниковому складному реченні (безсполучниковий підтип). Транспозиційна кореляція маркерів – відповідно експліцитна – експліцитно-імпліцитна та імпліцитна – експліцитно-імпліцитна.

Комплексного аналізу потребують типи транспозиційних однорівневих парадигм у системі простого речення, природа синонімічних, антонімічних й омонімічних відношень між компонентами модифікаційної парадигми, у межах однорівневих і різнорівневих транспозиційних парадигм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабан Г.С. Динамічні процеси в приєднаних системі сучасної української літературної мови / Галина Степанівна Балабан: Автореф. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / НАН України. Ін-т української мови. – К., 2007. 18 с.
2. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / Іван Романович Вихованець. – К : Либідь, 1993. – 368 с.
3. Городенська К.Г. Сполучники української літературної мови: [монографія] / Катерина Григорівна Городенська. – К.: Інститут української мови ; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – 208 с.
- 151 4. Городенська К.Г. Деривація синтаксичних одиниць : [монографія] / Катерина Григорівна Городенська. – К. : Наук. думка, 1991. – 192 с.
5. Грищенко А.П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові / А.П.Грищенко // Синтаксична концепція Арнольда Грищенка: Вибране / [упоряд. : І.В.Дудко, Ю.С.М.Акарець ; редактор і автор вступної статті М.І.Степаненко]. – К. : ПП «Авалон-принт», 2011. – С.101 – 217.
6. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови : Синтаксис / Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 2001. – 662 с.
7. Загнітко А.П. Функційність у синтаксисі / А.П. Загнітко // Граматики слов'янських мов: основа типології і характерології : [тематичний блок] XV Міжнародний з'їзд славістів (20.08. – 27.08.2013, Мінськ, Республіка Білорусь) / [відп. ред. К.Г. Городенська]. – К. : Вид-во ТОВ «КММ», 2013. – С. 19 – 36.
8. Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г. А. Золотова. – Изд. 3-е. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 368 с.
9. Кононенко В.И. Системно- семантические связи в синтаксисе русского и украинского языков / В.И.Кононенко. – К.: Вища школа, 1976. – 209 с.
10. Кульбабська О.В. Вторинна предикація у простому реченні : [монографія] / Олена Валентинівна Кульбабська ; [відп. ред. Н.В.Гуйванюк]. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2011. – 672 с.

11. М ірченко М .В. Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М .В. М ірченко. – [вид. 2-ге] – Луцьк : РВВ «Вежа», 2004. – 393 с.
12. Семантико- синтаксична структура речення / І.Р.Вихованець, К.Г.Городенська, В.М .Русанівський. – К.: Наук. думка, 1983. – 219 с..
13. Христіанінова Р.О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : [монографія] / Раїса Олександрівна Христіанінова. – К. : Інститут української мови ; Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 368 с.
14. Шитик Л. Синхронна перехідність синтаксичних одиниць в українській літературній мові : [монографія] / Л.Шитик ; [відп. ред. К.Г.Городенська]. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2014. – 474 с.

REFERENCES

1. Balaban, G.S. (2007). *Dynamichni procesy v pryimennykoviy systemi sychasnoyi ukrainskoyi literaturnoyi movy*. Avtoref. kand. philol. nauk [Dynamic Processes in the Preposition System of Modern Literary Ukrainian. Dr. philosophy in the philology, sci.diss.]. Kyiv, 2007, 18 p .
 2. Wychowanec, I. (1993). *Gramatyka ukrayinskoyi movy, Syntaxes* [The Grammar of Ukrainian, Syntax]. Kyiv, 1993, 368 p .
 3. Horodenska, K. (2010). *Spoluchnyky ukrainskoyi literaturnoyi movy* [The Conjunctions of Literary Ukrainian] . Kyiv, 2010, 208 p .
 4. Horodenska, K. (1991). *Deryvacia syntaxychnykh odync* [Derivation of the Syntactic Units]. Kyiv, 1991, 192 p .
 5. Gryshchenko, A. (2011). *Sladnosuradne rechennya v sychasnoyi ukrainskoy literaturnoy movi* [The Compound Sentence in M odern Literary Ukrainian]. *Syntaxychna koncepciya Arnolda Gryshchenka* [The Syntactic Conception of Arnold Gryshchenko]. Kyiv, 2011, pp . 101 – 217.
 6. Zagnitko, A. (2001). *Teoretychna gramatyka ukrainskoyi movy, Syntaxes* [Theoretical Grammar of Ukrainian, Syntax]. Donetsk, 662 p .
 7. Zagnitko, A. (2013). *Funkciynist in syntaxes* [Functionality in Syntax] *Trudy XV Mezhdunarodnogo zyzdu slavistiv (20.08 – 27.08.2013. Minsk, Respublica Belarus)* [Proc. XV Int. Convention of Slavistses (20.08 – 27.08.2013, M insk, Republic Belaruss)]. Kyiv, 2013, pp . 19 – 36.
 8. Zolotova, G.A. (2003). *Kommunikativnye aspekty russkogo syntaxisa* [The Communicative Aspects of Russian Syntax]. M oscow, 2003, 368 p .
 9. Kononenko, V.I. (1976). *Sistemno-semanticheskie svazy v syntaxesy russkogo i ukrainskogo jazykov* [The system-structural connections in Russian and Ukrainian]. Kyiv, 1976, 209 p .
 10. Kulbabska, O.V. (2011). *Vtorynna predycacia u prostomu rechenni* [The Secondary Predication in the Simple Sentence]. Chernivcy, 2011, 672 p .
 11. M irchenko, M .V. (2004). *Structura syntaxychnykh categoriy* [The Structure of Syntactic Categories]. Lutsk, 2004, 393 p .
 12. Wychowanec, I.R., Horodenska, K. H., Rusanivskiy V.M . (1983). *Semantico-syntaxichna structura rechennya* [The Semantic-syntactic Structure of Sentence]. Kyiv, 1983, 219 p .
 13. Hristianinova, R.O. (2012). *Skladnopidradny rechennya v sychasnoyi ukrainskoy literaturnoy movi* [The Complex Sentences in M odern Literary Ukrainian]. Kyiv, 2012, 368 p .
 14. Shytyc, L. (2014). *Synhronna perehidnist syntaxychnykh odynts v ukrainskoy literaturnoy movi* [The Synchronous Transitivity of Syntactic Units in the Ukrainian Literary Language]. Cherkasy, 2014, 474 p .
- The paradigm synonym correlation of conjunction and preposition in the one-level transposition paradigm is investigated. The types of transposition condensation are distinguished in the paradigm **the complex sentence** → **the simple complicated sentence**. The one-level transposition paradigm is distinguished in the system of complex sentence.*
- Keywords: the propositional predicate (the predicate of predicates), conjunction, preposition, complex sentence, simple complicated sentence, one-level transposition paradigm, propositional predicate-paradigmatic synonym, propositional predicate-syntagmatic synonym, explicit markers of transposition, implicit markers of transposition.*